

Bereményi Géza

Óvodáim

Az alábbi írás részlet egy önéletrajzi regényből. A szerző a második világháború utáni békekötés hónapjában fogant Bécsben, majd Budapesten élt és nevelkedett anyai nagyszülei gondoskodásában. 10 éves volt 1956-ban. Az önéletrajz nagyjából 25 éves koráig követi a sorsát, és mindenről megpróbál beszámolni, ami emlékezetes.

És kiderült, hogy a világ még az én piacomnál is tágasabb, amikor valaki elvitt a Kun utcába. A villamossíneken túl, egy mozi feliratai meg egy sarki kocsmá között kezdődött a Kun utca, abban terpeszkedett egy tűzoltólaktanya, és vele szemben egy földhöz ragadt udvar volt a bérházak között, amiben a kicsiny Szent Rita-kápolna álldogált. Azon is túlhaladva, de még mindig a hosszú, többkapus tűzoltólaktanyával szemközt egy sárga, földszintes saroképület volt. Az lett az én óvodám. Oda vittek, ott hagytak el naponta engem valakik. Talán megbízott piaci trógerok lehettek, mert csak borostás, reszelős hangú kísérőkre emlékszem.

Továbbá apácákra emlékszem. Fekete fityulás nőkre, azok voltak az óvodában a gyerekek felülvizsgálói, szelídek, fegyelmezettek. Úgy kellett szólítani őket, hogy kedves. Amáliakedves, Emerenciakedves, az volt a nevük, és megfejtésem szerint esetükben türelmeset jelentett a kedves. Róza is majdnem mindig türelmes volt velem, de előfordult, hogy túl vadul csókolta rám, vagy kutatóan mélyedt bele az én szemembe, amire ezek a halk apácák teljességgel képtelenek tűntek. Csak lengtek, suhantak ide-oda, álmodozva beszéltek, és éltek a kápolnába zárva, ott imádkoztak, amikor nem velünk, óvodásokkal voltak. Fiúk és lányok jártak oda velem. Volt ebédidő, alvásidő, és délután jött értem valamelyik piaci tróger.

Egyszer aztán senki sem jött, pedig az apácák már mind eltűntek, én meg vártam. Mindenkit hazavittek, magamban ültem. Bámultam az utcára, ami sötétedni kezdett. A szembeeső tűzoltólaktanya árnyéka megmozdult, elindult kint az utcán, majd megállt. Aztán bejött az óvodába a sötétség tömege. Nyugodtan közeledett felém, hogy beborítson. Közvetlenül előttem még megtorpant egyszer. Végigmért, nyugodt volt. Én csak ültem egyedül. Mindjárt végem, gondoltam, mert ez megszüntet engem, mindigre elszakít a Teleki tértől. Mögöttem felkattintották a lámpa kapcsolóját. Tudtam, hogy valaki jönni fog értem, bíztam én Rózában, pláne Sándorban, ugyanakkor mégsem voltam halálbiztos, mert beleandalodtam az elképzelésbe, hogy többé soha, hogy most már így, hogy végleg csak én, elhagyatva, senki más. Ma már tudom – mert hát a tudat az emlékezeti nyom helyén keletkezik –, tudom, azóta megfejtettem, hogy miért lett halálközeli az a nap nekem. Mert Sándor aznap nyilván pénzt adott a kijelölt trógernek, hogy vegyen ajándékkul játék katonákat, úgy menjen az óvodába értem. Az illető pedig – tudom elképzelni én a mostani felnőtteszemmel a dolgot – az összegből lecsípett magának néhány fröccsre

valót, kocsmázott egyet, csak azután járt el az utasítás szerint, mert besötétedés után egy szakadt papírzacskónyi olcsó és törött gipszkatonával érkezett az óvodába értem. Egy szörnyűre kopott lódenkabátban jött, és arra kért ittasan dadogva, hazudjuk majd azt Sanyi bácsinak, azért késtünk, mert játszótéren is voltunk. Jó?

A folytatásra nem emlékszem, de arra már kivételes élességgel, hogy mi volt, amikor délutánonként az apáccal napirend szerinti játékokra mentünk át a kápolna előtti porondra. Olyankor a kedvesnővérek mindig felmutatták a játékokat. Válasszatok! És nekünk választani kellett, hogy karika, labda vagy kantár. Karika-labda-kantár. Olykor felnőtt fejjel is hajtogatom, hogy karika-labda-kantár, ha nehéz választás előtt állok. Mert a Kun utcai óvodában mindig egyik gyerek azonnal tudta, mit akar játszani, melyiket kérje el a három közül, hogy aztán kirentson vele a Szent Rita-kápolna udvarára, és ott kergesse maga előtt, vagy autókormányként forgatva rohanjon a karikával, vagy pattogtassa, földobálja a labdát. De én egyszer sem tudtam választani, hogy karika, labda vagy kantár legyen-e. A végén mindig egyedül néztem a falnál állva a rohangáló többieket. Mert a kantár szoba sem jöhetett nálam. Azzal csak ketten lehetett játszani. Úgy, hogy az egyik gyerek volt a ló, és mögötte a másik a két szarát fogva hajtotta meg irányította a társát, de én mindaddig csakis egyedül játszottam otthon, a szoba-konyhában, vagy a szomszédasszonyokkal olvastattam fel magamnak, vagy tárgyaltam nagy komolyan velük, mert felnőtt akartam lenni én is. Nem tudtam gyerekjátékokban részt venni. Én az óvodában csak néztem a többieket, hogyan játszanak, és untam őket olyankor.

Labdám volt is egy nekem otthon, de hamar eluntam gurigázni, falra-földre pattintgatni, mint a lányok, a karikáról már nem is beszélve. Tehát csak álldogáltam a falnál. Kémleltem a lármázva rohangáló, pattogtató többieket, és ez nem is volt rossz érzés. Fölényeskedtem magamban, mert én a házunkbeli felnőtt lakókat képviseltem ott. Márpedig azok a felnőttek sosem rohangáltak összevissza, és a tárgyakat sem arra használták, hogy játszadozzanak velük.

Aztán óvodástársaimmal ellentétben, azt is észrevettem, amikor a Szent Rita-kápolnával addig összefüggő Kun utcai kisdudóvá sárga épületéből egyszer csak eltűntek az álmodozó apáccák, és helyettük testes vagy vékonyan idegeskedő nénik lettek a mi felülvigyázóink. Továbbá erélyes, erős hangú bácsik tartottak úgynevezett mesedélutánokat, amikor velünk szemben állva könyvekből olvastak fel nekünk, és mi ültünk törökülésben, ami azt jelentette, hogy keresztben kellett a lábunk legyen. Továbbá néptáncsoportok jelentek meg az óvodában csizmásan, virágmintás, piros-fekete és fehér ruhákban, és zongoraszóra gyakoroltak, ugráltak, mert felvonulásra fognak menni. És aki miközülünk beosztás szerint a konyhára ment ebédkor felszolgálni, az irigylésre méltóan tornyos és fehér szakácssapkát viselhetett. Márpedig én egyszer sem kaptam a fejemre olyat, mivel kiscsoportos voltam.

Viszont megtudtam, hogy mostantól a kedvesnővérek a kápolnában vannak bezárva, többé az óvodába nem járhatnak át. Még az utcára sem mehetnek ki, nem mintha valaha is láttam volna ott őket. Labda-karika-kantár se volt azután, bár ebben már nem vagyok biztos, mert hamarosan másik óvodába kezdtem járni. De előtte még volt egy emlékezetes utolsó találkozásom az apáccal, mivel az óvodások továbbra is játszhattak a Szent Rita-kápolnánál az udvaron.

Ácsorgás közben, míg a többiek fogócskáztak, nekem ott szemembe tűnt, hogy három egymáshoz hajló arc a fityulája fekete keretéből néz ki a kápolnából ránk, függőleges rácsvasakhoz hajolva. Három, kápolnába zárt kedvesnővér, akik már nem jártak át hozzánk. Fialatok voltak mind a hárman, úgy rémlett, gyönyörű szépek és fényes szemükkel szelíden révetegek. Mint a beteg aszszonyok az udvarunkban, akikről lemondott az orvos. Odamentem alájuk és szóltam nekik.

- Mikor jöttök ki? – ezt kérdeztem tőlük.
- Mi már itt maradunk, kisfiú – mondták. – Nem mehetünk át az óvodába.
- És mit csináltok ott bent?
- Mi itt Istennél vagyunk.
- Mindig?

Egyszerre mosolyodtak el, egyszerre lett még ábrándosabb a nézésük. Boldognak tűntek. Furán néztek le, de talán már nem is láttak engem. Egyformák voltak és ugyanolyanok, bár nem lehettek már mivelünk.

- Mi már mindig csak ővele vagyunk – mondták. – A Jóistennel.
- És az milyen? Nem unalmas nektek?
- Jó ez, kisfiú – mondták. – Nagyon jó nekünk. Szeretünk itt lenni.

Hosszú ideig néztük egymást az apácakkal, rács mögé zárt és réveteg arcukra máig emlékszem. Arra is, hogy akkor én lesajnáltam őket. Nemcsak azért, mert el kellett menniük az óvodából és egy szűk kápolna foglyai lettek, inkább az álmodozó megadásuk miatt. Winkler néni, a mi udvarunk házmestere hasonlított hozzájuk, mikor az ágyában ülve a halált várta. Mondták róla a lakók, már nincs sok hátra Winkler néninek, ő meg halkán énekelgetett az ágyban.

Karolinka árulta el nekem, hogy Winkler néni a halálra, Istenre várakozik, ezért aztán én Karolinkát kérdeztem az apácákról is, hogy miért nincsenek már az óvodában, miért kell mindig a kápolnában élni nekik. Bizonyos idő elteltével érdeklődtem Karolinkánál, amikor már rég nem jártam a Kun utcába, ugyanis azt a három egymáshoz hajló arcot akkor sem tudtam elfelejteni, egyre csak a szemem elé kerültek. Hogy miért nem apácák osztogatják a labdát, karikát, kantárt, ők, akik olyanok, mint a gyerekek meg a szelíd betegek?

Nem ültem a megvasalt aggszűz ölében, amikor erre én rákérdeztem, nem úgy, mint akkor, mikor a kilincs szó jelentésére tanított meg, mert már nehezebb voltam annál, Karolinka mégis ugyanúgy felvilágosított, ezt is elmagyarázta nekem a konyhájában. Azt mondta, hogy *rendelet jött rájuk*. Mármint az apácákra, akik egyszerre tudtak elmosolyodni. Hogy megtiltotta nekik a *felsőbb hatóság*, hogy ők osszák a játékokat és legyenek a gyerekekkel. És később még a templomban sem lakhattak, onnan is kitiltották őket, meg a fityulájukat sem viselhették. El kellett menniük dolgozni. Hogy hova? Másik egyenruhába öltözve a villamosokra mentek dolgozni kalauznőnek, állította Karolinka, akiknek az arca a három apácáéra emlékeztetett engem, de nem volt annyira gyermeki, mint az övéké, csak egy kicsit. Talán azért kérdeztem éppen őt a Szent Rita-kápolna három arcáról.

És Karolinka nekem valahogyan kiegészítette azt, amit nagyanyámtól hallottam Istenről. Ha Isten mindenhol ott van, és láthatatlanul is intézkedik, akkor mi más ő, ha nem a felsőbb hatóság, amiről Karolinka is beszélt. Isten

felsőbb parancsára húzódtak az apácák az óvodából a kápolnába vissza, majd lett belőlük egyenruhás kalauznő, aki – láttam, és nem is egyszer – mindegyik villamosmegállóban sípol, hogy mehetünk tovább, mert Isten nemcsak a kápolnában, hanem a villamoson is ott van. Táskája is van a kalauznőnek, tőle kell jegyet venni, mert ő már nem apáca, nem szelíd és álmodozó, hanem erélyesen szól az utasokhoz annak a felsőbbségnek a nevében, aki villamosra rendelte őt. Így láttam én a Kun utcai óvodából kikerülve, Róza és Karolinka szavai nyomán a kalauznőket. Mert felnőtt útmutatásokat igyekeztem követni, mert óvodai játékokba sosem vegyültem, és azt se tudtam, mihez kezdhetnék a labdával, karikával, kantárral. Mert a felnőttek dolgai érdekelték engem, azért.

Közben mégis lett valamim, ami csakis az enyém. Ami messze-messze kiemelkedett a gyerekkori hiedelmek világából. Felsőbb utasításra teremtettem meg azt a valamit, az is igaz, de közben a sajátom lett, senki másé. És végleg megmaradt nekem. Ez egy nagyon fontos titkom volt, és szintén nem játék. Hanem felsőbb utasításra történt velem, az irányított.

Sosem éreztem, hogy egyedül vagyok, még akkor sem, amikor magamra hagytak a szoba-konyhás lakásban. Akkoriban meggyőződésemm volt, hogy mindennek én vagyok az okozója, ezért úgy véltem, Sándor és Róza akaratom szerint mentek el aznap este valahova. Olvasni még nem tudtam akkor, így hát magányos játékaimat folytattam egymagamban. Égett az összes villany, még a két olvasólámpa is, a csillár és a konyhai szintén, és három tükör verte vissza a fényt, emlékszem, abban úszott minden. A szobában játszottam, a padlón csúszkáltam három játékszeremmel. Egyikük egy lányoknak való baba volt, kitömött és puha. Róza vette nekem fiú létemre, talán szelídíteni akart vele. Nem tudtam, mire való az a baba, mert nem lány voltam. Jobb híján hajigálni kezdtem, ütöttem és vertem. Többek között a nagyszüleim kettős ágya alá is bevágtam őt, majd utánamásztam, kihúztam onnan és a konyhába röpítettem. Ott meg a kőhöz csapdostam. Addig nem hagytam békén, míg nem lett nyomorék, pedig nem is haragudtam rá, csak nem tudtam, hogy mihez is kezdjek vele, azért akartam őt megváltoztatni, de nagyon.

Aztán egy kicsi, fából készített mozdonyt tologattam, a számmal utánóztam a húzó- meg a tolóerőt. A mozdony ennyire volt képes, ezért rövidesen faképnél hagytam őt is. Talán mondtam is neki, hogy most akkor faképnél hagyjak, mert ez a kifejezés tetszett nekem, egy sláger szövegéből ismertem, ami a rádióból hangzott akkoriban: „Volt egy szép szeretőm, de faképnél hagyott.” Láttam is azt a faképet egy mozi bejárata mellett, amikor kimondtam a szót, fényképek voltak fakeretben.

És végül rátértem egy lovas katonára. Elnyúlva vágató lova volt neki, ulánussisakja, előrehajolt a nyeregben a kardjával együtt. Ő volt a kedvencem. Kézenfekvő volt, hogy tologatni fogom őt is, trombitálva, ahogyan szoktunk mi játszózni ketten, az ólomlovas meg én, de hirtelen megváltoztattam a szándékomat. Fogtam a lovas és felálltam. Így kezdődött. Tudtam előre, milyen unalmas lenne a további játék vele, azért álltam fel, de ez volt az utolsó tudatos indítékom. Azontúl én *felsőbb hatóság* utasításai szerint cselekedtem. Vagyis öntudatlanul.

Körülnéztem a szobában. Ott nem találtam az ólomlovasnak megfelelő helyet. A konyhában már nem is kerestem, kimentem az udvar sötétjébe. Be-

csuktam az ajtót magam mögött. Egyik kezemben a lovassal felnéztem az égre. Roskadásig tele volt csillagokkal, pedig az egyik felét kitakarta a szomszédos óriási ház ránc dőlésre kész sötétlő alakja. Sehol senki. Csönd volt, még az én lélegzetem se hallatszott, még egy távoli villamos sem kintről, én meg csak álltam és várahoztam az ajtónk előtt, és azt se tudtam, hogy mire, mert felsőbb utasításra. Mellettünk, a kapu felőli harmadik lakás szobájában is égett a villany. Az udvar pincéje felé világított, aminek a lépcsőit vasrács szegélyezte. És a vasrács előtt egy virágágyás húzódoott, amibe a házunk asszonyai tölcseres virágokat ültettek. Háromfelől félbeütött téglák, mint a fogak sorakoztak az ágyás mentén, amit negyedik oldalán a vasrács határolt. És hívott engem az a földdarab.

Én meg álldogáltam egy ideig, aztán egyszer csak az ágyás közepén találtam magamat, amint fél kezemmel az ápolit, puha virágföldet ásom fel, hogy oda eltemessem az én lovasomat, de olyan mélyre, hogy soha senki ne találja meg.

Ez lett a céloim, és biztosan tudtam, hogy ezt akarom, bár ismeretlen eredetű kényszer alatt vagyok. Vájkálok a porhanyós földbe, aztán nézek és látom, hogy mélyebb gödörré van szükség ahhoz, hogy a lovasom örökké elrejtve maradjon, ezért aztán visszamegyek a lakásba a játék lapátomért. Sietek, de nem kapkodok, mert már adott a feladat. Kézre kerítem a lapátomat. Az udvaron semmi nem mozdul, még akkor sem, amikor visszatérek és olyan mélyre ások, hogy eltűnik benne a karom. Még akkor sem, amikor belevetem a lovasat és elföldelem, közben a lapáttal együtt az ujjaimat is használom. De a legtakarosabb munkát akkor végzem, amikor eltakarítom a nyomaimat, hogy nyoma vesszen az ólomlovasnak is, de végleg. A lakás ablaka közben szünet nélkül világít nekem. Segít. Semmi se mozdul, senki se jön. Az udvar is a cinkosom. Visszamehetek a konyhába, lemoshatom a lapátot és a kezemet a csapnál. Majd leülök a konyhában és várok. Nézem az udvari ajtót. A jövőre várok, a többi ember érkezésére, akik semmiről sem tudnak. Hogy a föld mélyén ott lappang egy titok.

És mindig őrzöm a titkot. Ha belépek a Teleki tér 9. kapuján, van úgy, hogy oda se nézek a virágágyásra, mert mindannyiszor meggyőződésem, ott van és ott is lesz, és csak én... Ez különböztet meg mindenki mástól engem. Elég, ha gondolok rá, ez a titok. Az enyém.

Aztán három és fél évtized múltán lebontják a házat, ahol gyerek voltam. Dózerokkal feltúrják a földjét, a lakások maradványaiból dombos hátsó udvart emelnek egy új épülethez. Az új 9.-hez. Csúf, emeletes szörny emelkedik az én udvarom helyén. Sikerül bejutnom oda, egy új lakó bevisz magával, mert megmondom neki, hogy én e helyt voltam kiskoromban, hadd nézzek körül, kedves uram. Különbéféle tereptárgyak viszonyaiból tájékozódok. Megállapítom, hogy az én lovasom még mélyebbre temetkezett. De ott kell lennie. Elégedetten hagyom el a helyet. Így már végleg bizonyos, hogy senki, csak ha én.

***

A második óvodám egy nagybacska térnél volt. Annak a térnek a nevét annyiszor változtatták meg, hogy csak az egyikre emlékszem: Kulich Gyula, a többit elfelejtettem. Tény, hogy a Lujza utca vezetett oda a Teleki téri piactól, nem a Kun utca. És ott egy magas épület volt az én második óvodám, talán

azért, mert én is valamivel magasabb kislány voltam akkor már, és hozzám egy nagyobb óvoda illett. Egyre csak bővültem.

A tudásom is bővült, ahogyan a világ körülöttem. Életemben először például bábszínházat is láttam az új óvodában. Szétvált a függöny, festett erdőt pillantottunk meg hirtelen, zenélni kezdett néhány különös hangszer, köztük egy triangulum, amit az egyik óvó néni tartott magasba és ütögetett. Fémmel a fémet. Csengett. Ugyanakkor bejött egy báb, egy kendőbe bugyolált fejű lánybábu, de fel és le rángatózva jött be oldalról középre, és ott megállapodott, de álltában is fel és le rugózott. Egyidejűleg három óvodás kislány oldalt énekelni kezdett fehér blúzban: „A folyónál állt Dunyuska, Dunyuska, a Dunyuska. Alkudott éppen csónakra, csónakra, a csónakra.” Tehát azt a bábu-lányt Dunyuskának hívták, csónakot akart sűrű erdő előtt, amit a nap sose jár, és nem szól benne csalogány. És az is tudott volt valahonnan, hogy Oroszországban vagyunk, vagyis a Szovjetunióban. Aztán jött a másik oldalról fel és alá rángva Dunyuska anyja, és az éneklés szerint arra kérte Dunyuskát, vigye el magával csónakkal. De Dunyuska rugózva elutasította, hogy nem őt várta. Jött aztán az apja, hogy akkor őt vigye át, de Dunyuska őt sem akarta elvinni csónakkal. Végül odajött hozzá Péterke. A kezében volt egy vörös zászló, és kiderült, hogy Dunyuska őt már átviszi a túlsó partra, mert őt várta, hogy átvihesse. És fel és le rángatózva ölelkeztek a zászlóval, és véget ért a zene, összement a függöny, az is rángatózva, de az keresztben, nem függőlegesen, ahogyan a bábok.

Mi tapsoltunk, akik ültünk ott, nevezzünk minket alsósoknak abban a hatalmas óvodában. És a bábjáték két okból maradt felejthetetlen énnekem. Az első az a szüntelen fel és alá rángatózó mozgása a báboknak, amit ezután én visszatérő álmaimban is láttam, méghozzá mindig szorongás kíséretében, de mindannyiszor egy másik helyszínen. A mi udvarunkon láttam álomban, a Teleki tér 9.-ben, valahonnan középről, hogy arctalan, rozsdaszínű, katonás emberfigurák egymás mögötti nyílegyenes sorban, és mintha bádogból vágták volna ki őket, gépiesen fel-le és egyszerre mozogva haladnak a mi udvarunk vége, a közös vécé barna ajtaja felé, hogy aztán az ajtó alsó részén át sorra eltűnjenek, és ezért menetelés közben egyre csak arányosan zsugorodnak, hogy a legkisebbik az ajtórés alá beférhető legyen, mert ő a legelső. A legmagasabbik a hátsó, aki mögött mindig ott terem az utánpótlás, és az egyszerre fel és alá rángó, fegyelmezett sor nem fogy el soha, csak menetel és menetel elvágólag, az ajtórés meg szüntelen bekebelezi az elejét. De nincsen zene, csak hangtalan és egyszerre rángó menetelés. És ez a visszajáró álom mindig csak akkor ér véget, ha felébredek. És már máshol laktam, még kamaszkoromban is jelentkezett, olykor még ébrenlétemben is be-beugrott néha az az arányosan fogyó, gépies alakzat a rés felé rángva. És mindannyiszor rémület szorítása fenyegetett. Hogy minek van ez.

Ez volt az egyik maradandó benyomásom abból a bábszínházi előadásból. A másik az egy heveskedő óvó néni, a triangulumos, aki utána, amikor az eszmei mondanivaló vitája következett, a lelkes dicséretek végeztével felcsattant, hogy neki nem tetszett az egész előadás. Hogy miért is nem? Mert Dunyuska megtagadja a szüleit, pedig erre neki nincsen joga, ugyanis azok felnevelték őt. Meglepően komoly vita kerekedett ebből, az érvelők felálltak és leültek, egy férfi egyenesen elvörösödött, az arcán erő lobogott hadonászás közben

az óvoda kultúrtermében. Hogy kulákok voltak a szülei Dunyuskának, amit Péterke figurája azzal fejezett ki, hogy őnála volt a vörös zászló, nem Dunyuska szüleinél. Mire az óvónő, hogy az nem lehet, hogy otthon hagyták a szülők az ő vörös zászlójukat? Erre a férfi – a kulák és a szimbólum szó volt, ami köré a vita csoportosult – úgy érvelt, hogy minden esetben a nézők elé kell tární az eszmei mondanivaló szimbólumát, és ő, a férfi, amikor ezt az előadást megcsinálta, a vörös zászlóval juttatta kifejezésre Dunyuska állásfoglalását a kulákokkal szemben. De akkor is, a szülei, és a szülők tisztelete – erősködött az óvónő, és akkor már sokan kiabáltak, és mindenki haragudott a másokra. Mi, alsósok pedig csak ültünk, mert nem találtunk szavakat, amikkel a saját részünket kivehettük volna.

És a kémekről is szó esett abban az óvodában, emlékszem. Róluk az a férfi beszélt nekünk, aki a Dunyuska-féle bábjátékot is megcsinálta. „Lássunk munkához, gyerekek” – kezdte ezekkel a szavakkal az összes beszélgetést az a férfi, és én nem tudtam, hányadán állok vele. Amikor az előbb említett óvónővel összevitakoztak, az is kétértelmű volt. Egyfelől dühösen támadták, másfelől élvezettel méregették egymást, mintha jókedvükből akarnák megsemmisíteni a másikat, mintha ők csak a vita kedvéért vitakoznának, csak úgy, játékból. Tetszetek önmaguknak, hogy ők milyen elmések.

Ez a férfi, aki a bábjátékot csinálta, nagyon dicsérte a Szovjetuniót, és gyűlölte az imperializmust meg a kulákokat, és máskor is élvezettel vitázott a triangulumos óvónővel, aki meg Dunyuska szüleit dicsérte, pedig azok kulákok voltak, ugyanis nem náluk volt a vörös zászló, hanem Péterkénél. Vitáztak, és én, akit a felnőttek érdekeltek elsősorban, bámultam ezt a párt, akikről meglepetésemre egyszer csak kiderült, hogy ők férj és feleség, és kézen fogva mennek haza mindig az óvodai munkájuk végeztével. A nő pedig, vagyis a feleség a haladó hagyományokra akarta felhívni a gyerekek figyelmét, mert igenis, a dolgozó parasztság az nem kulák, hanem munkás keze van, ami szükséges a jövő építéséhez. És ez az óvónő külön becézett engem, mert megtetszettem neki. Volt úgy, hogy a csípőjéhez húzta a fejemet, és azt simogatta, miközben az erős hangú férjével vitázott mindenki előtt, de máskor is rögtön engem keresett a szemével, amint belépett az ajtón, én meg akkor odafutottam hozzá. De volt valami ebben a házaspárban, valami érthetetlen és nem valódi. Mintha a köztük lévő ellentét csak színlelés lett volna, annyira fitogtatták, hogy a meggyőződésük eltér. Közben tetszetek is egymásnak, amikor csak lehetett összenéztek, pedig folyton belekötöttek fennhangon egymásba, de élvezték közben, hogy politizálnak, és azokat a szavakat használják, amelyeket a rádió. Fontoskodtak? Máig nem értem ezt a párt. Örültem, hogy nem ők a szüleim, hanem Róza és Sándor.